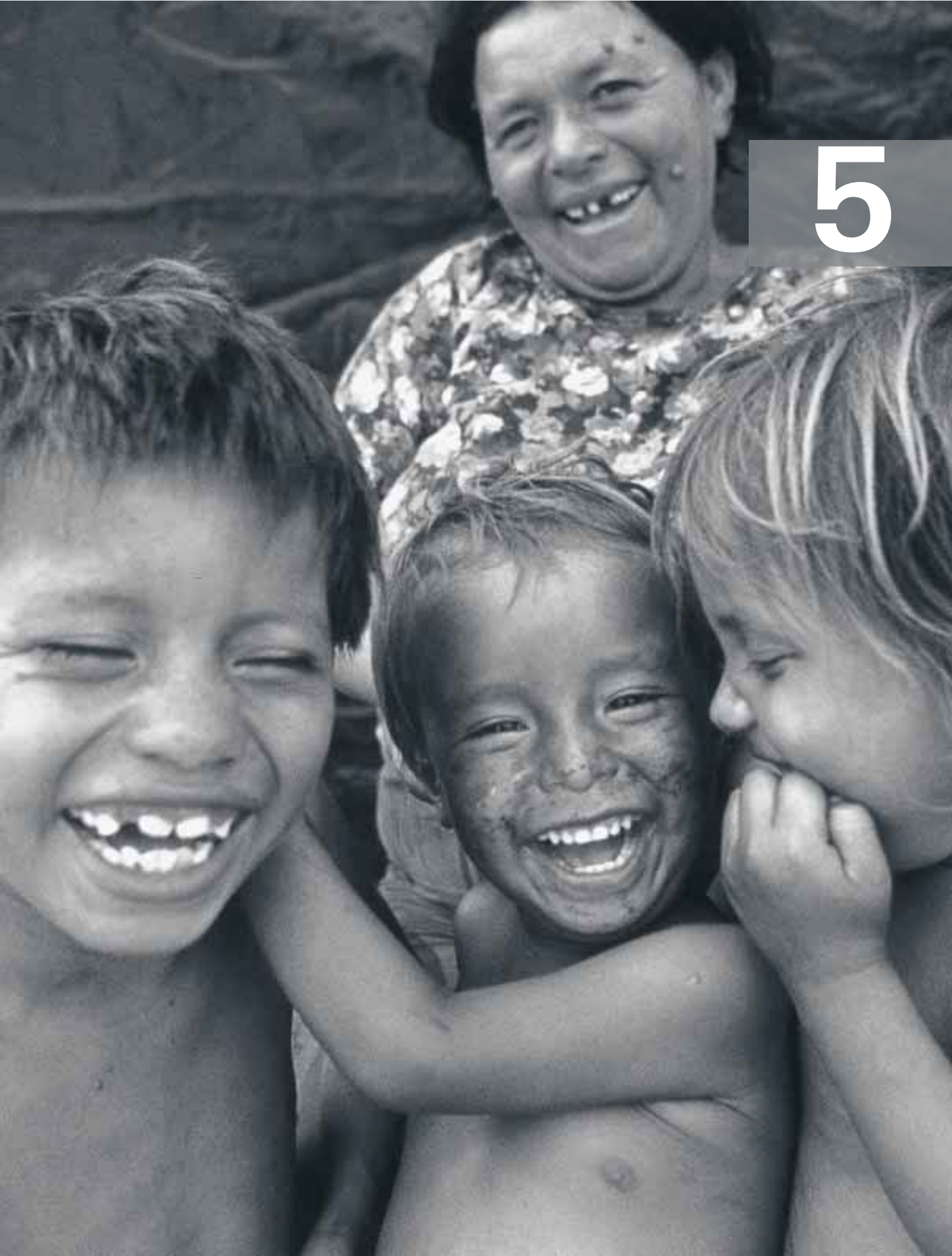


5



# Her Çocuk Çocukluğunu Yaşasın

Dünyanın çocukluk döneminin tanımını Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde etraflıca yapmasından bu yana 15 yıl geçti. Aradan geçen bu yıllarda çocuk hakları aralarında UNICEF'in de bulunduğu kuruluşlar tarafından ödünsüz savunuldu. Çocukların hakları daha önce gündeme hiç bu kadar yerleşmemişti; 2002 yılında yapılan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na kadar çocukların sesleri hiç bu kadar net ve özgün biçimde duyulmamıştı.

## Yerine getirilmeyen söz

Ne var ki, yoksulluk, silahlı çatışmalar ve HIV/AIDS'in çocukların yaşamına ve esenliğine yönelttiği tehdit yüzünden, Sözleşmenin temelini oluşturan söz milyonlarca çocuk için yerine getirilmemiş bir söz olarak kalmaktadır. İnsanların sevgi, şefkat bakım ve koruma sağladıkları, aile ortamlarında geçecek; yaşama, büyüme, gelişme ve katılma imkanlarının alabildiğine sağlandığı bir çocukluk dönemi her çocuğun hakkıyken, milyonlarca çocuk bunları yaşayamamaktadır. Bu çocuklar ilerde yetişkin olduklarında, kendi çocukları da bu haklardan yoksun kalma riski altında olacaktır; çünkü, bu raporda sözü edilenler dahil çocukluğa yönelik tehditler kendilerini kuşaktan kuşağa yeniden üretmektedir. Bu durum, halen yaşları 15 ile 24 arasında olan, Sözleşmenin kabul edildiği yıldan bu yana büyüyen; hastalıkların, çatışmaların, şiddetin ve sömürünün kol gezdiği ortamlarda yaşayan gençlerde apaçık görülmektedir. Tek bir örnekle yetinirsek, 2000 yılında 140 milyon genç okuma yazma bilmiyordu ve bunların yüzde 60'ını da genç kadınlar oluşturuyordu.<sup>1</sup>

Bütün bunlara bakarak, bizlerin, dünyanın yetişkinlerinin bu gençleri düş kırıklığına uğrattığımız, bugünün çocuklarına da aynı şeyi reva gördüğümüz sonucuna varmak çok güçtür. Oysa böyle olması hiç

## Özet

**KONU:** Yüz milyonlarca çocuk söz konusu olduğunda, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan çocukluk dönemine ilişkin sözlerin yerine getirilmediği görülmektedir. Bu çocuklar, aile ortamlarında, sevgi, bakım ve koruma altında kendi potansiyellerini geliştirme hakkından yararlanamamaktadır. Bu çocuklar ilerde yetişkin olduklarında, kendi çocukları da bu haklardan yoksun kalma riski altında olacaktır; çünkü, HIV/AIDS, silahlı çatışmalar ve yoksulluk gibi çocukluğa yönelik tehditler kendilerini kuşaktan kuşağa yeniden üretmektedir.

Oysa böyle olması hiç de kaçınılmaz değildir. Çocuk haklarının yaşama geçirilmesini sağlamak için elimizde sonsuz imkanlar var. Çocuk Hakları Sözleşmesi hemen hemen tüm dünya ülkeleri tarafından onaylandığına, çocukların haklarına ve esenliklerine ilişkin birçok ulusal ve uluslararası belge benimsendiğine göre, ortada bir niyet vardır. Kaynaklar –bilgi, para, teknoloji, stratejiler ve insan kaynakları– boldur ve hazırdır. Hedefler de nettir: Binyıl Kalkınma Hedefleriyle birlikte 'Çocuklar için Uygun bir Dünya' belgesinde yer alan genel hedeflerin gerçekleştirilmesi, dünyayı çocuklar için uygun bir yer haline getirmede çok ileri bir adım anlamına gelecektir.

**YAPILACAK İŞ:** UNICEF, dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar bütün çocukların haklarının yaşama geçirilebileceğine inanmaktadır. Yeter ki dünya verdiği sözleri yerine getirecek iradeyi gösterebilsin. Bu çabaya herkes katkıda bulunabilir.

- **Dünya, çocuklara yönelik ahlaki ve hukuksal sorumluluklarını teyit edip bunları yerine getirmelidir.** Hükümetler ve yardım yapanlar söz konusu olduğunda mesaj yeterince açıktır: Çocuk haklarının gerçekleştirilmesi ilk öncelik olmalıdır.
- **Her ülke, ekonomik ve sosyal kalkınmaya insan hakları temelinden yaklaşmalıdır.** İnsani kalkınma stratejilerinin temeline hakların yerleştirilmesi, ülkelere, çocuklar açısından temel önem taşıyan mal ve hizmetlere öncelik tanıma ve koruyucu bir ortam yaratma imkanı sağlayacaktır.
- **Hükümetler, çocukları özellikle gözeterek, sosyal sorumluluk taşıyan politikalar benimsemelidir.** Önlemlerin çocuklar özellikle göz önünde bulundurularak alınması, yoksulluğu ve HIV prevalansını azaltmanın en etkili yoludur. Örneğin ilk adım olarak okul harçlarının kaldırılması, yoksul aileleri çocuklarını okula göndermeye özendirilecektir.
- **Yardım yapanlar ve hükümetler çocuklar için ek kaynaklar ayırmalıdır.** Gerek resmi kalkınma yardımlarının artırılmasıyla, gerekse ülkelerdeki kamu maliyelerini daha iyi işler hale getirilmesiyle, çocukluk döneminin çok daha iyi yaşanacağı bir düzeye ulaşmak mümkündür.
- **Herkes çocuklara ilişkin sorumluluklarını yerine getirmelidir.** Çocuklara yarar sağlayacak etkinliklere katılmak için pek çok kanal bulunmaktadır. Yeter ki bu çalışmalara katılıp sürdürme isteği olsun.

Çocukluk, dünyanın geleceğinin temelidir. Her çocuğun çocukluk dönemini gerektiği gibi yaşaması için pek çok kişi, her düzeyde ve yenilikçi biçimlerde çaba göstermektedir. Geri kalanlar da böyle yapmalıdır.

**“Gerek duydukları  
ve layık oldukları  
temel şeyleri  
onlardan  
esirgeyip  
çocuklarımızın  
haklarını ihlal  
ederek hem  
onlara hem de  
kendimize zarar  
veriyoruz;  
yoksulluk,  
yabancılaşma  
ve umutsuzluğun  
kök salacağı  
tohumları  
ekiyoruz.”**

*Carol Bellamy  
UNICEF Genel  
Direktörü*

de gerekmiyordu. Çocuk haklarını yaşama geçirmek için elimizde büyük fırsatlar var. Çocuk Hakları Sözleşmesi hemen hemen tüm dünya ülkeleri tarafından onaylandığına, çocukların haklarına ve esenliklerine ilişkin birçok ulusal ve uluslararası belge benimsendiğine göre, ortada bir niyet vardır. Kaynaklar –bilgi, para, teknoloji, stratejiler ve insan kaynakları- hazırdır. Hangi ölçüyle değerlendirilirse değerlendirilsin, bugün dünya her zamankinden daha varlıklıdır. Hedefler de nettir: Binyıl Kalkınma hedeflerinin ve her konunun çözümü olmasa da “Çocuklar için Uygun bir Dünya” belgesinde yer alan hedeflerin gerçekleşmesi durumunda dünya çocuklar için çok daha iyi bir yer haline gelecektir. Stratejilerimiz, insani gelişme alanında yıllardır yapılan araştırmalara göre belirlenmiştir: Kalkınmanın kazanımlarının kalıcı olabilmesi için, çocuklar ve gençler dahil ilgili bütün tarafların katılımı vazgeçilmez bir zorunluluktur.

### Değişimin geleceği yer

Daha önceki bölümler, yoksulluğun, silahlı çatışmaların ve HIV/AIDS’in çocuklara yönelttiği tehdidin nasıl hafifletilebileceğini, hatta ortadan kaldırılabilmesini özetlemiştir. Bu üç alanın birbiriyle yakından ilişkili olmasında hem bir güçlük, hem de bir umut yatmaktadır. Yoksulluk çatışmaları körüklerken, çatışmalar da yıkıcı bir sarmal içinde daha fazla yoksulluk yaratmakta, bu ise insanları HIV/AIDS’e daha açık konuma getirmektedir. Bu durumda, yoksulluğu hedef alan ciddi bir karşı saldırı, hem çatışmaları hem de HIV/AIDS’in yaygınlığını azaltacaktır.

Bu arada, gerek İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne, gerekse Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne içsel bir iyimserlik vardır. Her ailenin, toplumun ve hükümetin, on yılı aşkın bir süre önce benimsenen ve çocuklara yönelik diğer bütün taahhütlerin önüne geçen Sözleşmede yer alan ilkeleri gözetir ve gene buradaki standartları yaşama geçirirse, ‘Binyıl Kalkınma Hedeflerine’ ulaşacak ve ‘Çocuklar için Uygun bir Dünya’ ideali de gerçek olacaktır.

Her çocuğun çocukluk dönemini gereğince yaşayabileceği çocuklar için uygun bir

dünya yaratacak mıyız? Sözleşmenin vaadi gerçekleşebilecek mi? Kuşkucu sesler, geçmişte verilip yerine getirilmeyen sözlerle işaret ederek, yapılan pek az şeyi kanıt göstererek “Hayır” diyeceklerdir. Bu yanıt anlaşılabilir. Dünya, çocuklara verdiği sözleri yerine getirmekte gerçekten defalarca başarısız olmuştur. Ancak UNICEF bu görüşü paylaşmamaktadır. UNICEF, kurulduğu günden bu yana nerede olurlarsa olsunlar bütün çocukların haklarının gerçekleştirileceğine inanmıştır. Yeter ki, dünya bu sözleri yerine getirecek **iradeyi** gösterecek.

### İrade sorunu

İrade kavramı, çocuklara uygun bir dünya yaratmada merkezi öneme sahiptir. Tek bir kadının, Eglantyne Jebb’in iradesi, Avrupa’da binlerce çocuğun yaşadığı sefaletle tepki olarak 1919 yılında “Çocuk Esirgeme Fonu”nun kurulması sonucunu vermişti. Uluslararası topluluğun iradesi sonucunda 1946 yılında savaş sonrası Avrupa’da çocukların gereksinimlerine yanıt vermek amacıyla UNICEF kurulmuştur. UNICEF’in çalışmalarını çocukların yaşamlarının risk altında olduğu bütün gelişmekte olan ülkelere yaygınlaştırmasıyla bu irade milyonlarca yaşam kurtarmıştır.

Kuşkusuz hepimiz çocuklar için bir vakıf kurma ya da milyonlarca çocuğu kurtarma imkanlarına sahip olmayabiliriz. Ancak, her çocuğun çocukluk dönemini gerektiği gibi yaşayabilmesini sağlamak için hepimizin yapabileceği şeyler vardır. Çocukların hakları, hepimizin paylaştığı insan haklarıdır. Hakların yerine getirilmesi sorumlulukla olur. Bizim adımıza hükümetlerimizin onayladığı Sözleşmede belirtilen ve çocukluğu güvence altına alan standartları ve koşulları el üstünde tutup yaşama geçirmek, yalnızca ana babaların, vasilerin, akrabaların, eğitimcilerin ve hükümetlerin değil hepimizin görevidir. Devletler ve toplumlar, tek tek kişiler ve uluslar arası kuruluşlar ve hepsinden önemlisi çocukların ve gençlerin kendileri çocuk haklarının yaşama geçirilmesinden sorumludur. Herkes, kapasitesine ve elindeki kaynaklara göre bu çabaya farklı bir katkıda bulunur.

## Çocuk haklarının yaşama geçirilmesi: Ortak sorumluluğumuz

Çocuk hakları, insani kalkınma ve ahlaki düşünceler artık daha fazla örtüşmektedir. Bize gezegenin bir başka köşesinde yaşanan acıları televizyon ya da Internet kanalıyla taşıyan bir dünyada, 5.000 km ötedeki bir kişinin acısı artık bize kapı komşumuzun acısı kadar yakındır. İşte bu anlamda giderek küresel bir toplum haline geliyoruz ve ahlaki sorumluluklarımız yerel, hatta ulusal sınırları bile aşıyor.

Kıtalar ve okyanuslar ötesinden gelen başka hiçbir görüntü, bizi acı içinde ve umutsuz bir çocuğun görüntüsü kadar etkileyemez. Düşünün, köyünden kaçırılıp silahlı asilere seks köleliğine zorlanan bir kız; katlanılması mümkün mü? Böyle bir durum haklı öfkemize neden olur ve böyle şeylerin bir daha olmaması için elimizden gelen ne varsa yaparız. Ortadaki güçlük, aynı tepkiyi ve sorumluluğu, birtakım istatistikler dışında hiç görmediğimiz, haklarında herhangi bir şey okumadığımız yüz binlerce çocuğa karşı da göstermektedir. Örneğin, ishalin yıkıcı etkilerinden korunabilmek için basit bir sıvı formülüne gereksinimi olan çocuklar hiç de pahalı olmayan aşular ya da temel sağlık hizmetleriyle önlenebilecek hastalıklardan ölen çocuklar; HIV/AIDS yüzünden kimsesiz kalan, ailesi ve bakacak kişisi olmadan sefil olan çocuklar. Ya bunlar?

Çocuklara yönelik bu tehditlerin bir bölümü insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte, gerçek anlamda yeni bir dünyada yaşıyoruz. 1990 yılından bu yana, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve bunun İsteğe Bağlı iki Protokolü, Binyıl Bildirgesi ve bu bildirmede yer alan 'Çocuklar için Uygun bir Dünya' hedefleri, bunların yanı sıra uluslararası, bölgesel ve ulusal ölçekteki diğer girişimlerle birtakım taahhütlerin altına girmiş bulunuyoruz. Bu taahhüt çocuklara yöneliktir ve taahhüdün ortaya koyduğu görevler ve irade, daha çok uzun süre gündemdeki yerini koruyacaktır. Bu taahhüt bize, güvenli, sağlıklı ve aktif bir çocukluk döneminin ne anlama geldiği konusunda net bir bakış sağlamaktadır.



© UNICEF/H004-0496/Louise Gubb

## Dünya çocuklara yönelik ahlaki ve hukuksal sorumluluklarını bir kez daha teyit edip yerine getirmelidir

Burada hükümetlere yönelik mesaj açıktır: Ülkenizin çocuklarına verdiğiniz sözleri yerine getirin. Sayısız anlaşma ve taahhüde, BM'nin Özel Çocuk Oturumuna karşın, çocuk haklarının yaşama geçirilmesi için yeterli bir ilerleme sağlanamamıştır. Birincil öncelik çocukların olmalıdır. Birçok ülke için atılacak ilk belirleyici adım, çocukların sağlık ve gelişmelerini öncelikli gündem olarak benimsemektir. Bugün, yapılan tahminlere göre dünyada hastalık dendiğinde bunun üçte birini çocuklar yaşamaktadır. Çocuklara temel sağlık ve eğitim hizmetleri sağlamaya daha büyük önem atfedilmedikçe, Binyıl Kalkınma Hedeflerinin çoğunun 2015 yılına kadar tam olarak gerçekleşemeyeceği açıktır.

Binyıl Kalkınma Hedeflerine (BKH) bakıldığında, en yavaş ilerlemenin 5 yaş

Malawi'nin LiLongwe kentindeki Chadza ilkokulunda kalabalık bir sınıfta okuyan bu küçük kız İngilizce öğretmenin sorduğu soruyu yanıtlamak üzere parmak kaldırıyor. Okul, okul dışında kalan çocukların okullarını amaçlayan Afrika ölçekli 'çocukta' araştırmasının katılımcıları arasındadır.

altı ölümleri azaltma alanında gerçekleştiği genel olarak kabul edilmektedir. Oysa bu hedefe ulaşılması mümkündür: Yapılan tahminlere göre, her yıl meydana gelen 5 yaş altı 11 milyon çocuk ölümünün üçte ikisi, çocuklara evlerinde gerekli bakımın sağlanması ve yaygın çocuk hastalıklarına yönelik basit tedavilerin uygulanması durumunda önlenebilir. Bağışıklama, sadece anne sütüyle besleme ve ağızdan sıvı tedavisi gibi çocuk ölümlerini önlemeye yönelik müdahaleler yaygın olarak bilinmektedir ve bunların etkililiği kanıtlanmıştır. Dolayısıyla, bu müdahalelerin kaynak açısından yetersiz toplumlar da bile yaygınlaştırılması mümkündür. Çocuk

yaşatma alanındaki BKH'ye ulaşılmasının bir irade ve kararlılık meselesi olduğu açıkça görülmektedir. Bu alanda gerekli finansal kaynaklar mütevazı ölçülerdeyken, toplum seferberliği ve söz konusu müdahalelerin fiilen gerçekleşmesini sağlayacak yenilikçi stratejiler için büyük çabalar harcamak gerekmektedir.

Her çocuğa temel nitelikte ve etkililiği kanıtlanmış müdahalelerden oluşan bir paketle ulaşılması, hükümetler, iki ve çok taraflı kuruluşlar, hükümet dışı kuruluşlar, sağlıkçılar, meslek kuruluşları ve özel sektör arasında işbirliğini gerektirir. İçinde

## Çocuk kaçakçılığı *Majesteleri İsveç Kraliçesi Silvia*

İnsan haklarına ve onuruna büyük bir saldırı anlamı taşıyan çocuk kaçakçılığı neredeyse salgın boyutlarına varmıştır ve giderek yaygınlaşmaktadır. Kanıtlar çok açık ortadadır: Milyonlarca çocuk ölesiyeye çalıştırılmak, evlerde, tarlalarda işe koşulmak, evlatlık verilerek, savaştırılmak ve en kötüsü şimdi milyarlarca dolarlık bir Pazar haline gelen ticari sekse sürüklenmek üzere kaçırılmaktadır. Bu çocuklar, acımasızca sömürülmenin de ötesinde, çocukluklarından ve geleceklerinden yoksun bırakılmaktadır.

İsveç Hükümeti'nin ev sahipliğinde ECPAT (Çocuk Fuhşuna, Pornografisine ve Çocukların Cinsel Amaçlarla Kaçırılmalarına Son) tarafından 1996 yılı Ağustos ayında Stockholm'de gerçekleştirilen Çocukların Cinsel Sömürüsüne Karşı Birinci Dünya Kongresi sayesinde 122 hükümetin, hükümet dışı kuruluşun, BM kuruluşlarının ve özel sektörün temsilcileri bir araya gelerek bu sorunu ele almışlardır. Şahımdan bu toplantınının hamisi olmam istenmişti. O günden bu yana, çocukların cinsel sömürüsü ve kaçırılması sorununu ve bu sorunla mücadele için dünya ölçeğinde alınan önlemleri yakından izliyorum.

Dünyayı çocuklar açısından daha güvenilir bir yer haline getirme bakımından kendi taahhüdümün bir gereği olarak Dünya Çocukluk Vakfını kurdum. Bu vakıf, başta cinsel açıdan istismara uğrayan ve sömürülen çocukların kurtarılması ve rehabilitasyonu ile ilgili olanlar olmak üzere tüm dünyada projelere maddi destek sağlamaktadır. Çalışmalarımız sırasında, bu derdi gündelik olarak yaşayan pek çok çocukla ve genç anneyle tanıştım. Çok sayıda çocuk yoksullukla boğuşmakta, yaşamını kurumlarda sürdürmekte, hastalanmakta ve uyuşturucu kullanan ana babalarına katlanmaktadır. Bu çocukların kendileri de istismara maruz kalmakta, cepheden karşı çıkmak bir yana ağza alınması güç biçimlerde kullanılmaktadır. Ancak, bu tür durumlara karşı mutlaka harekete geçilmesi gerekmektedir; gerçekliğin kendisi, onu anlatan sözcüklerden çok daha çarpıcıdır.

Önce bunu öğrendim. Örneğin Rusya Federasyonu'na yaptığım ziyaretlerde, ekonomik güçlükler içinde çırpınan, herhangi bir sosyal güvencesi olmayan genç annelerle karşılaştım. Brezilya'da, çalışarak ailelerine destek vermek zorunda

oldukları için okullarına ancak birkaç saat için gidebilen çocuklar gördüm. Bu çocuklar, hiçbir çocuğun karşı karşıya kalmaması gereken tehlikelere maruzdur. İşte, kaçakçılığı besleyen koşullar bunlardır. Çocuklar, başka bir yerde daha iyi yaşam vaa-dine kanarak bu ağa düşmektedirler.

Çocuk kaçakçılığı, koruyucu ortamların yıprandığı yerlerde ortaya çıkmaktadır. Sosyal, siyasal ya da ekonomik çatışmalar, yetersiz hukuk ve yargı sistemleri, derinleşen yoksulluk, eğitimsizlik ya da çocuklara ve ailelere sunulan ekonomik fırsatların yetersizliği ile bütünleştiğinde –sanayileşmiş ülkelerin sömürücü seks ilişkilerine yönelik talebinden hiç söz etmiyorum- çocuklar kaçakçıların elinde çok daha kolay av durumuna düşmektedir.

İnsan kaçakçılığı artık küresel bir ticaret alanı haline gelmiştir. Bu alandaki "başarılar" dünyanın açık bir başarısızlığının işaretidir. Uğranılan başarısızlık, her çocuğun güvenli bir ortamda onurlu biçimde büyüyüp yetişmesini sağlama alanındadır. Oysa bunu durdurmak için yapılabilecek çok şey vardır. Bugüne kadarki başarısızlığımızı kabul etmemiz ve çocuklar için koruyucu bir

hükümetlerin, UNICEF'in WHO'nun ve başkalarının da yer aldıkları böyle bir işbirliği, halen Çocuk Yaşatma Ortaklığı himayesinde oluşturulmuştur. Amaç, çocukların yüz yüze kaldıkları sağlık krizinin aşılması ve ülkelere müdahalelerini çabuklaştırmaları için yardımcı olunmasıdır. Ortaklık, eşgüdümlü girişimler için bir forum oluşturarak, hükümetlerin ve diğer tarafların çocuk yaşatma müdahalelerine yönelik tutarlı yaklaşımlar üzerinde mutabakata varmalarına yardımcı olmakta, uygulama aşamasında da uyumlu çabalara ön ayak olmaktadır.

Çocuk Yaşatma Ortaklığı elinde fon olan ya

da fon dağıtan bir oluşum değildir. Amacı, kaynakların daha fazla harekete geçirilmesi ve çocuk yaşatma programlarının desteklenmesine yönelik tanıtım-savunu çalışmaları yapmaktır. Bunun için, katılan ülkeler ve kuruluşlar belirli bir hedefi gerçekleştirmek durumundadır: Binyıl Kalkınma Hedeflerinden dördüncüsüne ulaşmak. Tavsiye edilen ve özendirilen müdahaleler, ulusal, iki ve çok taraflı kaynakların ve diğerlerinin önemli ölçüde ek fon ayırmalarını gerektirmektedir.

Dolayısıyla bağış grupları aynı zamanda her çocuğun gerektiği gibi bir çocukluk dönemi yaşamasını sağlamada da merkezi

ortam yaratmamız gerekmektedir. Yapılabilecekler arasında aşağıdakiler de yer almaktadır:

- **Bilinç ve duyarlılığı artırma:** Yasaları uygulamakla görevli olanların, kaçakçılık ağlarının nasıl işlediği konusunda, sınır muhafızları kaçakçıların ve kurbanlarının nasıl teşhis edilebileceğine ilişkin, yetişkinlerin ve çocukların da bu işin riskleri konusunda eğitimden geçmeleri gerekmektedir.
- **Yasaların uygulanması:** Suçluları cezalandırmak ve mağdurları korumak için güçlü yasalar koymak zorundayız. Ayrıca, bu yasaların titizlikle uygulanması gerekir. Çocuk ticareti yapanlar, çocuk satın alanlar cezalandırılmalıdır. Oysa, çoğu durumda kaçınılan çocuklara suçlu gibi davranılırken asıl suçlular ellerini kollarını sallayarak dolaşmaktadırlar. Suçluları cezalandıracak mağdurları ise koruyacak genel çerçeve, Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuk satışı, fuhuş ve pornografisi İsteğe Bağlı Protokolünde yer almaktadır. ILO'nun Çocuk İşçiliğinin En Kötü Biçimlerine ilişkin 182 sayılı Sözleşmesi ile Sınır Ötesi Örgütlü Suçlara Karşı Birleşmiş Milletler

Sözleşmesine ek Başta Kadınlar ve Çocuklar Olmak Üzere İnsan Kaçakçılığını Önleme, Bastırma ve Cezalandırma Protokolü diğer önemli belgeler arasındadır. Bu belgeler onaylanarak yasa haline getirilmeli ve uygulanmalıdır.

- **Ayrımcı uygulamalara ve tutumlara karşı çıkılması:** Bu tür uygulamalar özellikle genç kızları kaçakçılık olaylarına hedef yapmaktadır.
  - **Koruma amaçlı ikamet için geçici izin uygulamasının yaygınlaştırılması:** Bu sayede cinsel sömürüye maruz kalan çocuğun kaçırıldığı ülkede bir süre kalmasına izin verilmekte, bu sayede faillere karşı ifade verme imkanı ortaya çıkmaktadır.
  - **Kaçakçılık kurbanlarının toplumla yeniden bütünleştirilmesi:** Çocuklar mümkün olan her durumda aileleriyle yeniden birleştirilmeli, okula dönme dahil yaşadıkları olumsuzlukları atlatabilmeleri için kendilerine gerekli destek ve hizmetler sağlanmalıdır.
- Hep birlikte çalışıldığında, çocuklara yönelik bu saldırıyı durdurmanın

mümkün olacağını biliyorum. Bizzat karşılaştığım çocuklar, bizden tam da bunu bekliyorlar. Artık sözün ötesine geçip çocukların huzur ve güven içinde olabilecekleri bir dünya yaratmak için gerekli bütün önlemleri almamız gerekiyor.

Bu kaçakçılara; seks pazarının müşterileri gibi devasa bir kesime karşı çıkmak ürkütücü gelebilir; ama tereddütsüz böyle yapmamız gerekiyor. Eğer bir an gelip önümüzdeki görevin çok ağır olduğunu düşünür ve bundan ürkersek sağlam duralım ve Winston Churchill'in 1941 yılında Harrow Okulunda İkinci Dünya Savaşı'nın dehşetinden ürken çocuklara söylediklerini anımsayalım:

*Hiçbir zaman vazgeçmeyin, küçük ya da büyük, önemli ya da önemsiz gibi görünen hiçbir şeyden vazgeçmeyin. Dürüstlük ve akılselım dışın-da hiçbir şey sizi kararlılığınızdan vaz geçirmesin.*

Benim arzum bütün çocukların mutlu olması. Lütfen siz de bunu benimle paylaşın ve gerçekleşmesine çalışın.

önemdedirler. Özel Oturumda çocuklara verilen ve 'Çocuklara Uygun bir Dünya' belgesinde yer alan sözler unutulamaz. Bu arada, 2002 Monterrey Mutabakatında yer alan sözlerinden yerine getirilmesi gerekir. Buna göre, resmi kalkınma yardımlarının 2006 yılına kadar yılda 18.5 milyar dolar artırılması gerekmektedir. Çok gibi görünse de, aslında öngörülen küçük bir artıştır. Binyıl Kalkınma Hedeflerinin 2015 yılına kadar gerçekleşmesi için gene aynı dönemde yaklaşık 50 milyar dolarlık ek kaynak gerekmektedir.<sup>2</sup> Bu arada, yapılan yardımların niteliği de önemlidir; bu da başış gruplarının politikaları ile yardım alan ülkelerin öncelikleri arasında uyumu gerektirmektedir. Çocuk haklarına doğrudan katkıda bulunacak temel mallar, hizmetler ve altyapılara yapılacak yatırım çok önemlidir. Bunlar olmadan,

uluslararası kalkınma gündeminde yer alan diğer konularda yol alınması da mümkün olmayacaktır.

### Her ülke sosyal ve ekonomik kalkınmaya insan hakları temelli yaklaşımla benimsemelidir

Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden dört yıl sonra, 1994 yılında, 170 kadar ülke bu belgenin çocukluk dönemine ilişkin olup uluslararası ölçekte mutabakat sağlanan standartları ortaya koyduğunu kabul etmiştir. Aradan 10 yıl geçmiştir ve insan hakları konusu uluslararası gündemin başına yerleşmiştir. Ne var ki, pek az sayıda hükümet yurttaşlarına yönelik politikalarında insan hakları ilkelerini tam olarak gözetmiştir.

## Kalkınmaya insan hakları temelli yaklaşım: Latin Amerika'dan örnekler

2003 yılı Mayıs ayında Birleşmiş Milletler kuruluşları tüm dünyada insan haklarının yaygınlaştırılmasına ve korunmasına kararlılıkla sahip çıkacaklarını belirten bir bildiri yayınladılar. Ortak Anlaşım Beyanı adını taşıyan bu bildirmede, insan haklarının bütün programlara içselleştirilmesi çağrısında bulunmaktadır. Uygulanacak politikalar güçlendirme ögesi gözetilerek hazırlanmalı; kalkınma politikaları daha en başından eşitlik, katılım, herkesi kapsama ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda yönlendirilmelidir.

Yaşama, sağlık, eğitim ve korunma hakları rutin biçimde ihlal edilen çocuklar söz konusu olduğunda, bunlar hiç de soyut idealler değildir. Kalkınmaya insan hakları temelli yaklaşım, politikaları belirleyenlere, daha önce belki de hiç fark etmedikleri adaletsizlikleri görmelerinde yardımcı olmuştur. Bu yaklaşım, dikkatleri ve kaynakları en güç durumda olanlara yönlendirmiş, marjinalleşme ve toplumsal dışlanma gibi olguların nedenlerini ve sonuçlarını ele alan programlara ön ayak olmuştur.

Örneğin Şili'de insan hakları temelli yaklaşım, eğitim alanındaki önemli reformlardan yararlanamayan ve çok güç durumda olan çocukların belirlenmesinde UNICEF'in çabalarına temel oluşturmuştur. Şili'de ortaöğretime kayıt oranları yüksek olmakla birlikte -1990'ların sonunda yüzde 80'in üzerinde- UNICEF'in bu öğrenim kademesini kaç çocuğun fiilen tamamladığına ilişkin araştırması, öğrencilerin yaklaşık üçte birinin ortaöğrenimlerini bitirmediğini, okullarından ayrılanların yüzde 70'inin de yoksul ailelerden olduğunu ortaya koymuştur.

Şili Hükümeti bu duruma 'Herkes için Ortaöğrenim' programını başlatarak yanıt vermiştir. Bu program çerçevesinde seçilmiş okullara daha fazla kaynak ayrılmakta, yüksek risk altındaki çocuklara burs sağlanmaktadır. Böylece çocuklar iş aramak yerine okullarına devam etmektedirler. Hükümet, kırsal alanlarda okullarını bitirenlerin sayısını artırmak için, küçük ve yerel ölçekte yönetilen okullara yönelik desteğini artırmıştır. Böylece gençler, yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmadan kaliteli eğitim imkanlarına kavuş-

muşlardır. Bu arada Milli Eğitim Bakanlığı da çocukların ve velilerinin eğitim sürecine katılmalarını sağlayacak politikalar benimsemiştir.

2001 yılı ortasına gelindiğinde genel olarak okul kayıt oranı 1990'daki düzeyinin 17 puan üzerine çıkmış, ortaöğrenim okul terk oranları da üçte bir oranında azalmıştı. 2003 yılında benimsenen anayasa değişikliğiyle bütün çocuklara 12 yıllık parasız eğitim imkanı tanındı. Bu gelişmeler, sonuçta diğer alanlarda bir dizi reforma ön ayak oldu. Bugün öğretmenler sınıflarında çocuk işçiliği konusunu ele alıp tartışıyor, okul dışında uzun saatler çalışmak zorunda oldukları için dersleri aksayan çocukların belirlenmesine yardımcı oluyor. Şili'deki yeni programlar, yoksul ailelere maddi yardım sağlayarak ana-babaları ve gençleri ortaöğrenimlerini tamamlamalarının kendi uzun erimli çıkarlarına olacağına ikna etmeye çalışıyor. Böylece çocuk işçiliği azalacak, toplumsal eşitsizlikler törpülenebilecektir.

İnsan haklarını temel alan yaklaşım ulusal ekonomik politikaları da

Kalkınmaya insan hakları temelli yaklaşım görece yenidir (*Bakınız Panel: Kalkınmaya insan hakları temelli yaklaşım: Latin Amerika'dan örnekler, sayfa 92*). Bu yaklaşım, yurttaş ve ülkelerinin geleceğinde söz sahibi kişiler olarak insanlara yatırım yapılmasını ve bu insanların kendi hükümetlerinden gereğinde hesap sorabilmelerini öngören uzun erimli bir bakış açısına sahiptir. Hakların insani kalkınma stratejilerinin merkezine yerleştirilmesi, ülkelere çeşitli imkanlar sağlamaktadır: Toplumun kıyılarında itilmiş yoksullar ve çocuklara daha fazla önem vermek; çocukların yaşamaları, sağlıkları ve eğitimleri açısından temel önem taşıyan mal ve hizmetlere öncelik tanımak; çocukları maruz kalabilecekleri hak ihlallerinden koruyacak ortamlar oluşturmak gibi. İstismar, sömürü, şiddet, çatışma, zorla

çalıştırma, dışlama ve ayrımcılık, çocukların korunması gereken hak ihlalleridir.

Kalkınmaya insan hakları temelli yaklaşım ve çocuklar için koruyucu ortam gibi yeni kavramların benimsenmesi yalnızca hükümetler açısından önemli değildir; bağlı gruplarının ve uluslararası kuruluşların da bu kavramlardan kazanacakları vardır. Kalkınma düşüncesinin on yıllar alan bir süreçte gelişip yetkinleşmesinin sonucu olarak UNICEF de kendi programlarına daha geniş bir açıdan yaklaşmaktadır. Örneğin, artık biliyoruz ki, temel görevlerimiz arasında daha önce pek ön plana çıkarılmayan bir başlık olarak çocukların eğitimlerinin silahlı çatışmalara karşın sürdürülmesi, aslında bu çocukların yaşamlarına bir istikrar ögesi kazandırmak açısından son derece önemlidir (*bakınız*

etkilemiştir. Ekvador'da 1990'ların sonundaki makroekonomik krizle birlikte UNICEF ülkenin ulusal bütçesini analiz etmiştir. Yapılan çalışma, sosyal programlara yapılan harcamaların hızla azaldığını göstermiştir. Eğitim ve sağlık alanındaki yatırımlar üç yıl içinde yarı yarıya azalmıştır ve yerli topluluklar bu kesintilerden görece çok daha ağır biçimde etkilenmişlerdir.

Bu bulgular sonucunda varılan bir anlaşmayla UNICEF, Ekonomi ve Finans Bakanlığı tarafından toplanan bilgilere dayanarak ekonomik ve toplumsal göstergeleri izlemeye başladı. UNICEF tarafından hazırlanan görsel malzemelerle ülkenin bütçesinde nelerin yer aldığı herkes tarafından görülebilir ve nerede olurlarsa olsunlar bütün Ekvadorlular tarafından rahatlıkla anlaşılabilir hale getirildi. UNICEF, az önce sözü edilen bakanlıkla yapılan anlaşmanın bir parçası olarak iddialı bir toplumsal paylaşım çalışması başlattı. Bu çalışmada, eldeki bilgiler yasama organlarında görev yapanlar, akademisyenler, iş çevreleri, medya temsilcileri, sendikalar, toplumlar ve dinsel gruplarla paylaşıldı.

UNICEF, bütçe krizinin en marjinal gruplar üzerindeki olumsuz etkilerini hafifletmeye yönelik programlar hazırlanmasında hükümet görevlileriyle işbirliği yaptı. Okulda beslenme ve erken dönem çocukluk programları yaygınlaştırıldı, yoksul ailelere yapılan eğitim yardımlarının kapsamı genişletildi. Bu arada UNICEF'in ülkede bir vergi reformu yapılması önerisi için derlediği veriler basında geniş yankı uyandırdı ve Ekvador Kongresi tarafından düzenlenen bir ulusal konferansın konusu oldu.

Ekonominin yeniden düzelmesi, sosyal programlara daha fazla önem verilmesi ve vergi tahsilinde sağlanan iyileşmeler sonucunda somut kazanımlar elde edildi. 2002 yılına gelindiğinde, hükümetin sosyal programlara yaptığı harcamaların payı 1996 yılına ait yüzde 19.1'i aşarak yüzde 23.2'ye ulaştı. Hükümetin vergi gelirleri de artarak gayri safi yurt içi hasılanın yüzde 6.4'ünden yüzde 13.7'sine çıktı. Belki de en önemlisi, girişimin ilk birkaç yılında, kamu harcamalarının daha eşitlikçi biçimde düzenlenmesi gerekliliği üzerinde geniş bir ulusal mutabakat ortaya çıktı. Daha önce-

leri pek az Ekvadorlu ulusal bütçedeki dengesizliklerden haberdar iken, ülkedeki en büyük yerli gruplardan birinin lideri yeni sistemin "bütçe bilgilerini demokratikleştirdiğini" belirtti.

Şili ve Ekvador'dan bu örnekler insan hakları temelli yaklaşımın UNICEF'i nasıl "en çok sayıda kişiye en çok yarar" şeklindeki faydacı ilkenin ötesine taşıdığını göstermektedir. İnsan haklarını temel alan yaklaşım, hizmetlerin muhtaç durumdakilerin 'en son yüzde 10'luk bölümüne' ulaşması için çaba göstererek ve yoksunluğun temeldeki nedenlerine eğilerek, sonuçta herkeşe daha fazla yarar getirecek olan aşağıdan yukarıya ekonomik gelişmeyi özendirilmektedir.

*Bakınız referanslar sayfa 102.*

*'Eğitim', 3. Bölüm, Çatışmalara Sıkışan Çocuklar, sayfa 58).*

Çocukluk dönemine yönelik tehditler de, bu dönemde yararlanılabilecek fırsatlar da durağan değildir: Bunlar da değişen dünyayla birlikte oluşum geçirir. Her yeni kuşağın önünde yeni sorunlar, durumlar vardır. Örneğin, uzun süre çocuk ölümlerinin başlıca nedenleri arasında olan çocuk felci hemen hemen ortadan kaldırılmıştır; ama bu kez ortaya HIV/AIDS gibi yeni bir tehdit çıkmıştır. İşin olumlu yanına bakacak olursak, 1990'larda enformasyon teknolojisinde meydana gelen sıçrama, aralarında örneğin Hindistan'ın da bulunduğu kimi gelişmekte olan ülkelere sanayileşmiş ülkelerle olan teknoloji açığını kapatma fırsatı tanımıştır. İletişim teknolojisinin belirli ülkelerde

ekonomik kalkınmanın itici gücü olacağı kesin gibidir. Ama burası da dikensiz bir gül bahçesi değildir: bu kez de çocuklar İnternet'te avlananların tehdidi altındadır ve ana-babalar çocuklarının bu ağdan nasıl yararlandıklarını izlemek zorundadır.

Cehaletin hiçbir mazereti olamaz. Yoksulluğun, ayrımcılığın, cehaletin, çalışmak zorunda kalmanın, sömürünün, ölümcül hastalıkların ve çevrenin çocukları nasıl etkilediğini bilmek, hem hükümetlerin hem de başış gruplarının yerine getirmeleri gereken bir sorumluluktur. Hesap verebilirlik ve bilgi, harekete geçmek için sağlam bir zemin sunmaktadır ve bu ikisi değişimi getirecek politika ve programlara içselleştirilmelidir.

## Çin'in "dijital açığı"

İnternet'in, enformasyon ve fikirlerin serbest dolaşımını sağlama potansiyeli hakkında çok şey söylenmiş olsa da, bugün siber çağın vaat ettikleri büyük ölçüde varlıklı bir azınlığa yarar sağlamıştır. Bunun sonucunda dünya, "online" gidebilenlerle gidemeyenler olarak ikiye ayrılmıştır. Bu olgunun çocukların hakları ve özelemleri üzerindeki etkileri önemlidir ve bu önem yarın büyük olasılıkla daha da artacaktır.

Çin, bu küresel soruna iyi bir örnektir. Bu ülkede İnternet kullanıcılarının sayısı 1997 yılında 620 bin iken bugün 87 milyona ulaşmıştır ve bu sayının geçildiği tek ülke ABD'dir.<sup>a</sup> İşin iyi yanı, bu ülkedeki İnternet kullanıcılarının yaklaşık yüzde 20'sinin çocuklar olmasıdır.<sup>b</sup> İşin olumsuz yanı ise, Çin'deki en gelişkin altı idari birimin İnternet nüfusunun yüzde 50'sinden fazlasını oluşturmasıdır. Buna karşılık ülkedeki en yoksul 6 idari birim İnternet kullanımında yalnızca yüzde 1'lik paya sahiptir.<sup>c</sup>

İnternet, geleneksel olarak devlet kontrolünde olan yerleşik Çin med-

yasının etrafından dolanmaktadır. Bugün, en başta gençlerin kullandıkları 2.500'den fazla Çince "sohbet odası" vardır. Çin hükümeti ise, yeni teknolojiler yoluyla büyümenin hızlandırılması fikrini sınımsız sahiplenirken, çocukların bu tür teknolojilere erişimini beklendiği gibi "iki yanı da kesen kılıç" olarak görmektedir. Nitekim 2004 yılında Çin'deki yerel yönetimlere, toplu konutların bulunduğu alanlarla ilk ve orta dereceli okulların 200 metre yakınında İnternet kafe çalıştırılmasını yasaklama emri verilmiştir.<sup>d</sup>

Okullara yakın İnternet kafelerin yasaklanması, kısmen, hükümetin çocukları sansürlü bilgilerden, pornografiden ve sömürden koruma kaygısına dayanmaktadır. Kamu ahlakına özel önem veren hükümet az önce sözü edilen tehlikeleri gerekçe göstererek işe sıkı sarılmış ve İnternet kafeleri 16 yaşından küçük çocuklardan büsbütün uzaklaştırmıştır.<sup>e</sup> Bu önlem çocukları pornografiden ve şiddet içeren video oyunlardan korumuş olabilir, ama aynı şey birçok çocuğun İnternet'ten başka ve olumlu amaç-

lar için yararlanamayacak olması anlamına gelmektedir. Çünkü, tahminlere göre küçük ve orta nüfuslu yerleşimlerdeki "ağdaşların" yüzde 80'i İnternet'e ancak siber kafeler aracılığıyla ulaşabilmektedir.<sup>f</sup>

Oysa İnternet teknolojisi, öğretim ve öğrenimde kaliteyi artırarak Çin'e, özellikle de bu ülkenin daha ücra yerleşimlerine eğitim ve kalkınma alanında sıçrama tahtası sunabilir. Çocuklar, İnternet aracılığıyla kendilerini ifade etme haklarını kullanabilirler. Karşılaştıkları sorunları tartışarak, bu yolla karar mercileri üzerinde belirli bir etki yaratarak küresel bir güç odağı haline gelebilirler. UNICEF'in kendi deneyimleri, aktif katılım ve "işe yarayan fikirlerin" paylaşılması yoluyla çocukların bizzat kendilerinin 'Çocuklar için Uygun bir Dünya' yaratılmasında aktif rol oynayabileceklerini göstermektedir.

UNICEF Çin Ofisi'nin son dört yıl içinde Çin Çocuk Basın ve Yayın Grubu ile birlikte yaptığı çalışmalar, İnternet'in kalkınma açısından yararlı kullanım biçimlerine kimi örnekler



Barajevo'daki Manic köyünde eski okul binasının önünde duran çocuklar. Barajevo Belgrad'ın en yoksul belediyelerinden biridir. Resimdeki çocuklar da daha önce yapılan "Sırbistan ve Karadağ'da yoksulluk ve çocuklar" başlıklı bir grup çalışmasına katılmışlardır.

© UNICEF/Serbia and Montenegro/Zoran Jovanovic Maccak

vermektedir. Çocuk grubunun 2001 yılında başlattığı web sayfası, 120 bin kayıtlı kullanıcısıyla ülkedeki çocuklar ve gençlerin başlıca web sayfalarından biri haline gelmiştir. Sayfaya her gün 1 milyona kadar varabilen kişi girmekte, çeşitli tartışma forumlarında yer alan çocuklardan siteye her gün 7-8 bin mesaj gelmektedir.

Site UNICEF'le işbirliği halinde 2002 yılında sigara karşıtı bir forum oluşturmuştur. İlgili verilerin toplanmasını amaçlayan bu foruma ilk üç ay içinde çocuklar tarafından soru formu doldurularak gönderilmiş, elde edilen bulgular daha sonra gene Internet ortamında paylaşılmıştır. Bunun ardından 200 bin çocuk sitenin sigara karşıtı kampanya için kendi mesaj ve grafiklerini hazırlama çağrısına yanıt vermiştir. Kampanya, bu ortamın yanısıra basılı ve görsel medyada da sürdürülmüştür.

2003 yılındaki SARS salgını sırasında okullar tatil edildiğinde çocuklar gene bu web sayfası aracılığıyla birbirleriyle temas etmişlerdir. Bu

kez haberler ve karşılıklı bilgilendirme, çocukların kendilerini ve ailelerini SARS'tan nasıl koruyabileceklerine ilişkindir. Forumun ürünü olan açık tartışma, halk arasında stres ve kaygının üst düzeyde olduğunu ortaya koydu ve böylece uzmanlar online danışmanlık hizmetleriyle ailelerin yardımına koştular.

Erkek çocuklar Internet başındaki zamanlarının büyük bölümünü oyunlarla geçirirken, bütün online katılımcıların üçte ikisini kızlar oluşturmaktadır. Ailelerin tek çocuklu oldukları bir toplumda kızların akranlarıyla temas etmeleri ve deneyimlerini karşılıklı olarak paylaşmaları özel önem taşımaktadır. Çünkü, bir yandan ev işleri, diğer yandan başarılarına gelebilecek olumsuzluklar, kız çocukların erkekler kadar dış teması olmasını önlemektedir.

Çin, kendisiyle sanayileşmiş dünya arasındaki dijital açığı kapatmak için Internet'i daha yaygın hale getirmeye yönelik büyük çabalar harcamıştır. Bu arada, enformasyon birikimi, veri tabanı tasarımı ve yazılım geliştirme gibi alanlarda

çok önemli ilerlemelerin kaydedildiği apaçık ortadadır.<sup>9</sup> Dahası, Internet kullananların sayısı da hızla artmaya devam etmektedir. Ancak, ülkenin, sanayileşmiş dünya ile olan açığını kapatma hamlesinin kendi içindeki eşitsizlikleri artırmamasını sağlama gibi bir zorunluluğu da vardır. Çünkü, bunun getirebileceği riskler şimdiden görülmektedir ve ilerde daha da artacaktır. Bugün Internet'e ulaşmaları engellenen çocuklar, yarın, küçük yaşlarında buradan edinilen enformasyon ve bilgilerle güçlenmiş ayrıcalıklı yaşitlarına yetinebilmek için çok fazla çaba harcamak zorunda kalacaklardır. Eğer Çin'deki bütün çocuklar 21. yüzyılın getirdiği fırsatlardan hep birlikte yararlanacaksa, ülkedeki dijital açığı sorununun şimdiden ele alınması gerekecektir.

## Kararlı bir dünya çocuk yoksulluğuna son verebilir Joseph E. Stiglitz

Gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk ve bununla nasıl mücadele edileceği son dönemlerde büyük ilgi çeken başlıklardan biridir. Bununla birlikte, **çocuklar arasında yoksulluk** sorunu daha az ele alınmıştır. Oysa bu olgu çok daha yaygındır ve uzun dönem sonuçları da daha iç karartıcıdır. Yoksulluk çocukların yaşamlarını tehdit etmektedir: En başta bu nedenledir ki, dünyanın en az gelişmiş coğrafi bölgesi olan Sahra Güneyi Afrika'da 5 yaş altı çocuk ölüm hızı dünya ortalamasının iki kat üzerindedir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkeleri ortalamasıyla karşılaştırıldığında ise bu fark 30 kata çıkmaktadır. HIV/AIDS ve silahlı çatışmalarla birlikte yoksulluk ortalama yaşam sürelerini kısaltmaktadır: 2003 yılında Sahra Güneyi Afrika'da dünyaya gelen bir çocuk 46 yıllık bir ömür bekleyebilir; oysa en varlıklı ülkelere bakıldığında bu süre 78 yıldır. En yaygın biçimde Güney Asya'da görülen malnütrisyon yalnızca fiziksel gelişmeyi kösteklemekle kalmamakta, aynı zamanda beyin gelişimini de etkilemekte ve çocukların tam potansiyellerini gerçekleştirilmelerini engellemektedir. Malnütrisyon ayrıca çocuk ölümleri ve özürlülükle sonuçlanabilen hastalıklara da davetiye çıkarmaktadır.

Eğitimsizlik de çocuklar açısından ağır ve uzun dönemli sonuçlara yol açmaktadır. Oysa, birbiri ardına yapılan araştırmalar, eğitime yapılan yatırımların gerek kişilere gerekse ekonomilere yüksek getiri sağladığını göstermektedir. Ancak burada maddi kazanımların çok ötesinde bir durum söz konusudur. Eğitim olmadan çocuklar potansiyellerini ortaya koymak, eğitilmiş olmaları halinde ulaşabilecekleri varlıklı ve anlamlı bir yaşam için çok daha fazla çaba harcamak zorunda kalacaklardır. UNICEF'in tahminlerine göre 2003

yılında okul çağında olan 121 milyon çocuk okula gitmiyordu. Bu, 1990'dakinin üzerinde bir sayıdır. Gelişmekte olan ülkelerde her üç çocuktan biri temel okur yazarlık için zorunlu olan ilkökulu bitirmemektedir. Bu çocuklar, okuma yazma bilmeyen ve sayıları 1 milyonu bulan yetişkinler ordusuna katılacaklardır. Yüksek gelir düzeyindeki OECD ülkelerinde çocuk başına yıllık eğitim harcamaları 7,372 dolardır ve bu rakam Sahra Güneyi Afrika için geçerli olan 38 doların 200 katıdır. Sanayileşmiş ülkeler ile az gelişmiş ülkeler arasında görülen ve zaten büyük olan eşitsizlikler, düşük gelirli ülkelerde eğitime yapılan yatırımlar önemli ölçüde artırılmadıkça daha da büyüyecektir.

Çocuklar arasındaki yoksulluğun genel olarak yoksulluktan daha ciddi bir sorun oluşturduğu gerçeği kimseye şaşkıncı gelmemelidir: Dünyanın en yoksul bölgeleri aynı zamanda çocuk sayısının en fazla olduğu bölgelerdir. Az gelişmiş ülkelerde nüfusun neredeyse yarısını 18 yaşından küçükler oluşturmaktadır. Oysa bu oran yüksek gelirli OECD ülkelerinde yalnızca yüzde 22'dir.

Çocukların yaşadıkları yoksulluğu bu kadar ürkütücü kılan, durumu düzeltmenin maliyetinin çok düşük olmasıdır. Bir çocuğu eğitmenin maliyeti ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, gelişmekte olan ülkelerde bunun ortalama maliyeti 40 dolardır. 2015 yılında ilköğretimin evrensel kılınmasının – 2000 yılı Eylül ayında 187 ülke tarafından benimsenen ikinci Binyıl Kalkınma Hedefi- ek maliyeti yılda 9.1 milyar dolar olarak tahmin edilmektedir.<sup>a</sup> Bu hedefin gerçekleştirilmesi için gelecek on yıl içinde yapılması gereken harcama 100 milyar doların altındadır. Bu rakamın anlamını kestirebilmek için,

2003 yılındaki küresel silahlanma harcamalarının 956 milyar dolar olduğunu anımsamak yeterlidir. Yıllık küresel askeri harcamalarda yüzde 1'lik bir kısıntı –ki bu, yalnızca 2003 yılı içinde yapılan askeri harcamaların yüzde 11'inin kesilmesi anlamına gelmektedir- dünyadaki bütün çocuklara ilkökul eğitimi sağlayabilir. Tek bir yıl içinde yapılan askeri harcamaların yüzde 10 azaltılması ise bir sonraki on yıl içinde okumaz yazmazlığı tamamen ortadan kaldırmaya yetecektir.

Sağlık alanındaki eşitsizlikler de çarpıcıdır. Burada da, gerekli kararlılık gösterildiğinde az gelişmiş ülkelerin temel sağlık hizmetleri için gerekli kaynaklar sağlanabilir. Sahra Güneyi Afrika ülkelerinin dış borç ödemelerinin hane başına getirdiği yıllık yük kabaca 80 dolardır ve bu da bir ailenin sağlık ve eğitime yaptığı harcamaların (173 dolar) ortalama olarak yarısı kadardır. Sonuç açıkça ortadadır: En yoksul ülkelerin dış borç yüklerinin daha hızlı ve daha fazla hafifletilmesi sosyal alandaki harcamalar için ek kaynak yaratacak ve bu da yoksullukla mücadeleye önemli katkı sağlayacaktır. UNICEF'in 2004 yılının tamamında çocukların aşılınmalarının getireceği maliyetle ilgili tahmini 187 milyar dolardır. Bu rakam, küresel askeri harcamaların yüzde 0.02'sidir. Dolayısıyla, küresel askeri harcamaların yalnızca yüzde 0.5'inin başıbaşa çalışmalarıyla yönlendirilmesi durumunda bir sonraki on yıl bütün çocukların aşılmasını eksiksiz olmaları mümkün hale gelecektir.

Çocukların yaşadıkları, sağlıklarını, eğitimlerini ve potansiyellerini tehdit eden yoksulluğu ortadan kaldırma sorumluluğu küresel bir sorumluluktur: Her ülke, bu sorumluluğunu yerine getirmek için daha fazlasını yapmalıdır.

Elinizdeki *Dünya Çocuklarının Durumu* raporunun açıkça ortaya koyduğu gibi, her toplum, çocukların gündelik olarak katlandıkları yoksunlukları azaltmak için elindeki kaynakları harekete geçirmelidir. Ancak, ekonomilerin küresel olarak karşılıklı bağımlılığıyla belirlenen günümüzde daha varlıklı ekonomilerin sorumlulukları da daha kapsamlı olmak gerekir. Çünkü bu ülkelerin harcamalara ilişkin öncelikleri ve politikaları yalnızca kendi çocuklarını değil, başka yerlerdeki çocukları da etkilemektedir.

Topun ağzında olan kendi çıkarlarımızdır. Sosyal adaletsizliğin ve umutsuzluğun bu boyutlarda olduğu bir dünya terörizmi besleyecektir. Eğitim olmadan demokrasi çoğu kez tökezler. Bir iktisatçı olarak, elimizdeki kaynakları uzun erimli çıkarlarımızı azamiye çıkartacak biçimde tahsis etmediğimizi söyleyebilirim. Kaynak olmaması, mazeret değildir ve olmamalıdır. Ancak, çocuklar arasındaki yoksulluğun ortadan kaldırılmasını salt kendi çıkarımızla ilgili bir mesele olarak da göremeyiz. Bu, aynı zamanda, ahlaken neyin doğru olduğuyla ilgilidir.

---

Nobel ödüllü **Joseph E. Stiglitz** bir iktisat eğiticisi olarak tüm dünyada tanınan bir kişidir. Dünya Bankası'nın eski baş ekonomisti ve Başkan Yardımcısı Stiglitz, iktisat biliminin pek çok dalına önemli katkılarda bulunmuştur. Profesör Stiglitz ayrıca iktisatta 'enformasyon ekonomisi' adı verilen yeni bir dal yaratmış, bugün yalnızca kuramcılar değil politika analistlerinin de yaygın biçimde kullandıkları önemli kavramları gündeme getirmiştir. Günümüzün önde gelen iktisat dergilerinden *The Journal of Economic Perspectives*'in de kurucusu olan Stiglitz, 20 ayrı dile çevrilen bestseller "*Küreselleşme ve Mağdurları*" adlı kitabın yazarıdır. Daha önceleri ABD'de Yale ve Stanford Üniversitelerinde, İngiltere'de ise Oxford All Souls College'de görev yapan Profesör Stiglitz şu anda New York'ta Columbia Üniversitesi'nde ders vermektedir.

**Hükümetler, çocukları özellikle gözeterek sosyal açıdan sorumlu politikalar benimsemelidir.** Özellikle yoksulluğun azaltılması ve HIV/AIDS'in önlenmesi gibi alanlarda insan haklarını geliştirip korumak, bu arada sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak isteyen herhangi bir hükümet için, çocukları özellikle gözetilen önlemler almak en etkili yol olacaktır. İnsan hakları ilkelerinin çocuklara ilişkin politikalara uygulanması, çok olumlu sonuçlar getirecektir. Yurttaşların sivil yaşama katılacak biçimde eğitilmeleri ve desteklenmeleri, onların çocukların gelişimini destekleme ve haklarını koruma kapasitelerini artıracaktır. Kenya, Malawi, Uganda ve Tanzanya'nın yaptığı gibi okul harçlarının kaldırılması yoksul aileleri çocuklarını okula göndermeye özendirerek, milyonlarca çocuğun eğitim haklarından yararlanmalarını sağlayacaktır.

Devlet hizmetlerinin saydamlığını ve hesap verebilirliğini artıracak mekanizmalar, bu hizmetlerin kalite açısından en üst düzeye çıkmasına yardımcı olacak, insan ve finansman kaynaklarının israfını en aza indirecektir. Marjinal grupların güçlendirilmesi ve bu kesimlere daha fazla kaynak ayrılması, toplumsal dokuyu güçlendirecek, potansiyel sosyal uyumsuzluk, çatışma ve parçalanmayı azaltacaktır. Sosyal hizmetlerle koruyucu hizmetlerin sağlanması bir tercih meselesi değil zorunluluk olmalı, yurttaşlar çocuklara ve topluma olan sorumluluklarını yerine getirmeye özendirilmelidir.

### **Bağış grupları ve hükümetler çocuklara yönelik sosyal fonlara yatırım yapmalıdır.**

Çocukluk döneminin istenilen biçimde geçmesini sağlayacak kaynaklar vardır. Bu amaçla hem resmi kalkınma yardımları artırılmalı, hem de ülkelerin kamu maliyesinde gerekli reformlar gerçekleştirilmelidir. BM Özel Çocuk Oturumunda anlaşmaya varıldığı gibi, çocuklara yönelik olup zamana bağlı ve ölçülebilir özel hedefler içeren ulusal eylem planlarının uygulanması, 'Çocuklar için Uygun bir Dünya' hedefine doğru önemli ilerlemeler sağlayacaktır. Ulusal bütçelerin çocuklar üzerindeki etkiler açısından



© UNICEF/HO01-0370/Roger LeMoine

izlenmesi ve analizi, çocuklara daha fazla kaynak ayrılması ve bu kaynakların en etkin biçimde kullanılması bakımından umut verici bir yaklaşımdır. Eğitim, sağlık ve sosyal yardım hizmetlerinin yoksullara ulaşacak biçimde yönlendirilmesi, hizmet kalitesine ve etkinliğine hükümetten kaynaklanan desteklerin giderilmesi, toplum katılımının artırılması ve başarılı programlarda ölçek genişletilmesi, gelişmekte olan ülkelere yönelik Monterrey Mutabakatında yer alan gereklilikleri karşılayacaktır. Bunun için, yapılan yardımların artırılması gerekmektedir. Örneğin, silahlara ve diğer askeri donanıma yapılan harcamaların kısılmasıyla önemli ölçüde ek kaynak yaratılması mümkündür. Eğer bu harcamaların küçük bir bölümü bile sağlık ve eğitime yönlendirilebilirse, milyarlarca olmasa bile milyonlarca dolar bu alanlarda kullanılabilecektir.

**Herkes çocuklara yönelik sorumluluklarını yerine getirmelidir.** Tek tek kişiler, aileler, iş çevreleri ve toplumlar, çocuk haklarını koruyup yaygınlaştırmak üzere ellerindeki kaynakları ve olanakları harekete geçirmek zorundadır. Çocuklara yarar sağlayacak etkinliklere katılmak, bunları desteklemek için yapılabilecek birçok şey vardır. Okul

konseylerinde görev almak, gençlik danışmanlığı için gönüllülük, yerel bir futbol takımının sponsorluğunu üstlenmek ve çocuk haklarının ihlalinde siyasetçilere ve diğer liderlere hesap sormak, bunlar arasındadır. Yeter ki, bunun için gerekli istek ve kararlılık gösterilebilsin.

## Küresel bir dava

Çocukluk, dünyamızın geleceğinin temelidir. Bugün bakıldığında gelecek pek parlak görünmese de, umutsuzluğa kapılmamalıyız. İyimserliğimizin kökleri tarihtedir. Dünya, azim ve kararlılık sergilediğinde ne kadar büyük işler yapılabileceğini göstermiştir. Üstelik bu alanda önemli ilerlemeler de sağlanmıştır. Örneğin bugün beş yaşından küçük bir çocuğun ölme olasılığı, bundan 40 yıl öncekinin yarısı kadardır. Bunu sağlayan, sağlık hizmetlerine daha iyi erişim ve çocuk ölümlerinin nedenlerinin artık daha iyi bilinmesidir. Uzmanlara göre, gerek yardım yapan gerekse yardım alan ülkelerin çabalarını artırmaları halinde Binyıl Kalkınma Hedeflerine ulaşmak hala mümkündür. Kimi ülkeler, çocuklar için koruyucu ortamlar sağlayacak girişimlere daha bugünden başlamıştır. Bu girişimler 'Çocuklar için Uygun bir Dünya' belgesinde yer alan korumayla ilgili hedeflerin gerçekleşmesini sağlayacaktır. Geçmişin olumsuz deneyimlerine bakıldığında bu hedefler "idealistçe" görülebilir; ancak, ortadaki asıl engelin istek ve kararlılık eksikliği olduğu düşünülürse, hedeflerin hiç de hayalci olmayıp gerçekçilik zemininde yer aldıkları ortaya çıkacaktır.

Her çocuğun çocukluk dönemini gerektiği gibi geçirmesini sağlayacak çalışmalara pek çok kesim, çeşitli düzeylerde ve yaratıcı yollardan katkıda bulunmaktadır. Bu örneği başkalarının da izlemesi gerekir.